vinciale synoden, onaannemelijk, onprofijtelijk en onuitvoerbaar.

Natuurlijk blijve aan elken kerkeraad, aan elke classe en aan elke synode-provinciaal het recht onverkort, om voorstellen in te dienen, of over stukken die gepubliceerd werden, een advies op te zenden.

Alleen maar, dit kan nooit in de plaats treden van dat eigenlijke voorloopig onderzoek dat elke Synode-Generaal zelve heeft in te stellen.

Dat onderzoek kan eerst beginnen als de Synode geopend is.

Omdat dan eerst de stukken er zijn.

Omdat dan eerst de kerken saam zijn gekomen.

Omdat dan eerst commissiën kunnen benoemd worden, waarin men de zaak uit het oogpunt der kerken in het gemeen kan bezien.

Omdat dan eerst alle archiefstukken en officieele documenten kunnen worden ingezien.

En ook omdat men, bij het inkomen van nieuwe voorstellen, dan terstond in de gelegenheid is ook deze te overwegen.

Neem b.v. de Zending.

Bij het tweede stelsel had men nooit verder kunnen komen, dan om het eerste rapport te verwerpen, en dan had men weer voor drie jaar naar huis kunnen gaan, zonder een stap verder te komen.

Nu daarentegen kon men terstond spijkers met koppen slaan, en werd de zaak gered.

We twijfelen er dan ook niet aan, of de derde methode, die overigens ook buitenslands door alle grootere kerken gevolgd wordt, heeft thans eens voorgoed wortel geschoten, en geen volgende Synode zal er meer van afgaan.

Edoch, juist in verband hiermede is het ten zeerste noodig, een wijziging in den gang der zaken te brengen.

Thans namelijk bestaat de gewoonte, dat de Synode, na 's morgens te zijn saamgekomen, dien eigen middag reeds voortwerkt, en rusteloos elken morgen en elken middag, soms bovendien nog 's avonds, zitting houdt.

Dit nu is ongereformeerd; wijl het geen rekening houdt met de beperktheid der menschelijke kracht en de zwakheid van ons lichaam.

Van negen tot vier uur vergaderen; daarop den heelen avond commissie houden; en dan soms tot diep in den nacht rapporten stellen, om den volgenden morgen weer te negen uur present te zijn, is twee, drie dagen, maar geen vier weken uit te houden.

Dit is meer vergen, dan men vergen mag.

Buitenat heeft men dat dan ook ingezien, en daar heeft men bij meer dan één Synode den goeden regel ingevoerd, dat men na de opening der Synode de commissiën van advies benoemt, in de handen dier commissiën de stukken stelt, en alsdan geen Synodale zitting houdt voor na twee drie dagen.

Die drie dagen worden dan gebruikt, om 's morgens vroeg commissoriaal te vergaderen, en rustig en kalm kunnen daarna 's middags en 's avonds de rapporten en adviezen worden opgemaakt.

Is men daarmeê gereed, dan worden deze of gedrukt, of ter visie gelegd, en dan eerst komt de Synode weer bijeen, om alsnu geregeld deze rapporten en adviezen te overwegen.

Dien weg nu moet het ook bij ons op.

Eerst de Synode laten saamkomen, en de commissiën benoemen; dan drie dagen tijds gunnen, om den commissioralen arbeid gereed te maken; en daarna eerst in openbare zitting deze adviezen in discussie brengen.

Er is nu, dit mag zonder overdrijving gezegd, meer van de menschelijke kracht gevergd, dan waarover de Heere ons de vrije beschikking geeft.

En dit mag op een Gereformeerde Synode niet bestendigd.

Het minderheden-plan.

Het minderheden-reglement, zooals het door de Haagsche Synode voorloopig is aangenomen, zal, gelijk ook wij verwachten, door de lagere besturen wel verworpen worden.

Het is dan ook volstrekt onaannemelijk.

Het zou de triomf van het Modernisme zijn.

Neen, hadden de heeren een practisch plan willen voordragen, zoo hadden ze moeten terugkeeren tot de denkbeelden, die in de jaren 1872 en 73 door het toenmalige *Zondagsblad van de Standaard* ontwikkeld zijn, en die destijds instemming vonden bij de leiders der Modernen te Amsterdam.

De toen ontwikkelde denkbeelden toch strekten, niet om *in de kerk* drie-, vierderlei geestelijke strooming naast elkander te laten loopen, maar om aan elke richting de gelegenheid te ontsluiten, om zich zelfstandig kerkelijk te organiseeren.

En wel zou dan het *Genootschap* voorshands gebleven zijn, en voor deze drie of vier kerken dienst hebben gedaan, maar dan ook louter als *genootschap*, niet langer als quasi-kerk. Enkel als administratief Genootschapsbestuur, niet als Synode. Uitsluitend als een soort *kerkelijke kas* in het groot.

Deze toestand zou bovendien slechts zóó lang bestendigd zijn geworden, tot de wederzijdsche verhoudingen en evenredigheden zich duidelijk genoeg hadden afgeteekend, en men op grond van dezen wezenlijken toestand de hulp van het Gouvernement kon inroepen, om definitief uiteen te gaan.

Elke richting zou dan haar eigen kerkeraad, haar eigen classis, haar eigen synode in *geestelijken* zin hebben gehad, haar eigen diensten, haar eigen doop- en lidmaatboeken, en de besturen zouden niets gebleven zijn dan administratieve, onderling vertakte bureelen.

Ook in 1886 is onzerzijds op zulk een oplossing gewezen, en in den toentertijd opgezonden voorslag voor een *modus vivendi* was dit denkbeeld nader uitgewerkt.

En bijaldien de voorstellers van het minderheden-plan zich in soortgelijke richting bewogen hadden, ware allicht zelfs nu nóg iets in dien geest voor verwezenlijking vatbaar geweest.

Een plan echter als thans feitelijk werd ingediend en voorloopig aangenomen, dat den moed mist om radicaal tusschen *kerk* en *genootschap* te onderscheiden, is te tweeslachtig, hinkt jammerlijk op twee gedachten, en is reeds deswege een doodgeboren kindeke.

Het *kan*, zouden we zoo zeggen, niet worden aangenomen.

Zoo delven dus ook nu weder de Modernen door hun gemis aan vroedheid en beleid hun eigen graf.

Geen twijfel toch, of het einde is, dat ze de Hervormde Kerk uit moeten.

Dan zal die kerk geheel in Ethische en Irenische handen vallen. Meester van het terrein, zal die Ethisch-Irenische meerderheid de Belijdenis gaan herzien, gelijk hiervoor nu reeds stemmen opgaan.

En de eenigen, die met de Modernen dan het gelag zullen te betalen hebben, zullen die stoelvaste Gereformeerden zijn, die maar niet schijnen te kunnen inzien, dat ze feitelijk niet anders doen, dan het koren aandragen voor den Ethischen molen.

Bedum.

Bedums Bezwaarschrift had op de Generale Synode een beteren afloop dan men had kunnen vermoeden.

Dat het niet-ontvankelijk verklaard werd, wegens het ontbreken van de behoorlijke citaten, betrof slechts den vorm, en deed ter zake niets.

Zeer terecht is de Synode dan ook over dit formeele bezwaar heengegleden, en heeft aan de broederen te Bedum gegeven wat ze verlangden.

Er was bij hen zekere bezorgdheid gerezen over de ontwikkeling der leer gelijk die aan de Theologische Faculteit te Amsterdam en aan de Theologische School te Kampen thans gegeven wordt.

In gemoede waren zij beducht, dat hierin gevaar voor afwijking bestond.

Dit had hen verleid, om misschien in wat te krassen vorm hun bedenkingen uit te spreken, en het was tegen hun bedoeling geweest, dat deze bedenkingen aanstonds publiek waren gemaakt.

Dit had nu echter het onverwachte gunstige gevolg, dat zij een oordeel der kerken ontvingen.

De vergaderde kerken toch zagen zeer wel in, dat het hier geen vraagstukken gold, die nu eerst te harer kennisse kwamen, maar een ontwikkeling der leer, die openlijk, ten aanhoore van heel het volk gepredikt was, en waarvan elk punt jarenlang een onderwerp van breede discussie in de pers had uitgemaakt.

De kerken waren dan ook, zonder nader onderzoek, zeer wel in staat, om aan de broeders van Bedum te verklaren, of metterdaad hetgeen hun zorg baarde, oorzaak van bezorgdheid behoefde te zijn.

Dit alleen, wenschten de broederen van Bedum te weten.

En hierop nu ontvingen ze niet een zwevend, maar een *zeer beslist* antwoord.

Immers de Synode sprak uit, dat zij, als vergadering der kerken, in het minst geen oorzaak van bezorgdheid aanwezig achtte te zijn, maar integendeel zoo voor als na haar vertrouwen bleef stellen én in de Theologische Faculteit te Amsterdam én in de Theologische School te Kampen.

Naar men vertrouwen mag, zal deze uitspraak ook te Bedum de bezorgdheid doen wijken.

Niet alsof daarom de punten van geding niet een nadere bespreking overwaardig waren, maar in dien zin, dat thans, eens voor goed, *het pijnlijke* uit heel dit geding wegvalt; en er thans niets anders overblijven dan broederen die een zelfde waarheid uit onderscheidene gezichtspunten beschouwen, en elkander hierin dienen willen.

De Gereformeerde kerken te Batavia en te Soerabaja.

Alle Synodale Rapporten voluit af te drukken, is ons niet wel mogelijk; te minder daar onderscheidene Rapporten wijzigingen in de conclusiën ondergingen, die men eerst uit de Synodale Acta nauwkeurig kennen kan.

We spreken daarom de hoop uit, dat de Synodale Acta *zeer spoedig* het licht mogen zien.

Komen ze te laat, dan missen ze haar werking voor een niet gering deel.

Zooveel mogelijk willen we echter nu reeds onze lezers te hulp komen, en ten deele ook Deputaten. Onderscheidene Deputaten toch, die de Synode niet of niet geregeld bijwoonden, en de *Acta* nog niet bezitten, konden wel eens besluiten nemen, geheel in strijd met de besluiten der Synode en die ze naderhand weer ongedaan moesten maken, indien ze niet vooraf, zij het dan al niet geheel volledig, kennis erlangen van wat de Synode besloot.

Volge daarom hier het *Rapport* in zake de kerken van Batavia en Soerabaja.

Het luidt aldus:

Uwe Commissie heeft de eer, als vervolg op haar vorig rapport, thans haar consideratiën en adviezen in te zenden in zake de Kerken te Batavia en Soerabaja, en de op die stations geplaatste zendelingen.

Uwe Kerken namen op haar vorige Synodale samenkomst te Dordrecht het besluit aan den tweeslachtigen toestand, die in beide steden bestond, een einde te maken, en gaven aan Deputaten voor de Zending in last, in beide plaatsen Kerk en Zending scheidbaar te maken, ten einde op haar tegenwoordige Synode die scheiding tot stand te kunnen brengen. Inzage van wat Deputaten te dien einde hebben verricht, toont, dat zij zich stipt aan dezen last hebben gehouden, en, na mislukking van eene poging, om die scheiding zóó voor te bereiden, dat zij bij minnelijke schikking tot stand kon komen, thans aan uwe vergadering voorstellen (blz. 46), aan de zendelingen dier stations den fatalen termijn van zes maanden te stellen, om te kiezen, of ze zich van de Kerken te dier plaatse losmaken of wel geheel aan die Kerken verbinden willen, wordende daarbij, gaat dit voorstel door, beide Kerken aan zichzelve overgelaten, en voor zooveel zij hulp mocht noodig hebben, verwezen naar de Deputaten van de Buitenlandsche of van de hulpbehoevende Kerken. Op zichzelf is noch op deze handelingen noch op dit voorstel aanmerking te maken. Het een en ander is letterlijk conform het besluit van de Synode van Dordrecht (1893); ook al mag opgemerkt, dat de daar gemaakte bepaling, dat de Kerken bij de scheiding geen schade moesten leiden, stellig niet in *te* ruimen zin door Deputaten is opgevat. Afgezien hiervan echter komt aan Deputaten de dank der Kerken toe voor den ernst en de veerkracht, waarmede zij deze zer van gemakkelijke handelingen geleid hebben.

Dat uwe Commissie zich niet geheel met de gevolgde gedragslijn vereenigen kan, heeft dan ook minder zijn oorzaak in het overleg van onze tegenwoordige Deputaten, als veeleer in den onzuiveren toestand, die in deze beide zendingsstations allengs ontstaan was.

Klimt men toch op tot den oorsprong van de Zending onzer Kerken op deze beide stations, zoo blijkt ten duidelijkste, dat men volkomen te goeder trouw van het denkbeeld is uitgegaan, om tweeërlei doel in één missie te vereenigen. Vooreerst toch bedoelde men Zending op beide plaatsen onder de Inlandsche bevolking, maar ten tweede het verzamelen van de geloovigen uit de gouvernementskerken, ten einde deze in Kerken te vergaderen, die op één lijn stonden met de Christelijke Gereformeerde Kerken hier te lande; terwijl de vereeniging van beide denkbeelden daarin werd gezocht, dat, hoe krachtiger het geloovig element in die beide steden aan onze Zending verbonden werd, onze Zending onder de Inlanders te dier plaatse te beter zou slagen. Hierdoor echter, het kon niet anders, ontstond allerlei misverstand en verwarring. Deputaten voor de Zending, alleen over zendingsmacht, zendelingen en zendingsgeld beschikkende, moesten formeel steeds de onderstelling handhaven, dat er niets dan zendingsstations voor Inlanders bestonden, terwijl feitelijk, en ook dit is begrijpelijk, de zendeling predikant der Europeesche Kerk werd en zijn arbeid onder de Inlanders bijzaak. In de jaarverslagen trad dan ook de Kerk steeds meer op den voorgrond, de arbeid onder de Inlanders zelve op den achtergrond; en toen Deputaten naar Indië schreven, dat ze van den arbeid onzer mannen *ook* onder de Inlanders" met voldoening kennis hadden genomen, drukten zij in dat woordje *ook* met zeldzame juistheid den feitelijken toestand uit, ook al was dat woordeke *ook*, formeel in een stuk van Zendings-Deputaten uitgaande, ganschelijk onbruikbaar. Hieruit werd een valsche toestand geboren. Een valsche verhouding tusschen uwe zendelingen en den kerkeraad dier Kerken. Een valsche verhouding tusschen de roeping van den zendeling en zijn feitelijken dienst. En evenzoo een valsche verhouding tusschen Deputaten en de zendelingen eenerzijds en anderzijds de kerkeraden. Aanvankelijk sprong dit minder in het oog, en verblijdde men zich hartelijk over dit opbloeien van het kerkelijke leven, maar het einde droeg den last. Al spoedig toch ontwaarde men, dat voorzichtigheid hier geboden was, om de uitgaven uit de zendingskas te kunnen rechtvaardigen. Van lieverlede namen Deputaten dan ook als regel aan, de kerkeraden zoo goed als te ignoreeren, en zich meer uitsluitend aan hun zendelingen te houden. Hier te lande redde dat wel den schijn, maar natuurlijk kon dit redden van den schijn het feit niet wegnemen, dat te Batavia en Soerabaja onze zendelingen in hoofdzaak als predikanten van twee Europeesche Kerken fungeerden, en dat de arbeid onder de Inlanders tot zeer kleine afmetingen inkromp.

De overtuiging, dat deze toestand niet bestendigd mocht noch kon worden, won allengs niet alleen onder Deputaten, maar ook in onze Kerken derwijs veld, dat er te Dordrecht zoo goed als geen opposítie reea tegen het voorstel, om den knoop los te maken. De vraag echter, hoe dit op billijke, voorzichtige wijze te doen, was lichter gesteld dan beantwoord. Blijkbaar hebben uwe Deputaten toen geoordeeld, dat het onvoorzichtig zou geweest zijn, over deze zaak rechtstreeks met de kerkeraden van Batavia en Soerabaja in correspondentie te treden, uit vrees, dat uit zulke correspondentie zekere erkenning van rechten zou gedistilleerd worden. Zij hebben zich daarom stipt aan hun zendelingen gehouden, en van dezen alleen advies gevraagd. Want wel verkeerden Deputaten later in de meening, dat ze ook de kerkeraden in de zaak gehoord hadden, maar hierbij moet eene vergissing in het spel zijn, daar beide kerkeraden verklaarden geen enkel schrijven van Deputaten over deze zaak ontvangen te hebben, en de zendeling te Soerabaja zelfs berispt werd, dat hij een aan hem gericht schrijven aan kerkeraad en gemeente had medegedeeld. Deze wijze van doen nu acht uwe Commissie alleszins verklaarbaar, misschien zelfs was ze de formeel alleen juiste. En toch oordeelt uwe Commissie, dat het allicht verkieslijker ware geweest, zoo men terstond de kerkeraden zelve had aangeschreven om te adviseeren, elke poging gemeden had, om de historische connexiteit van Zending en Kerk te bemantelen, en rondborstig erkend had, dat men ook onzerzijds had medegewerkt, om dezen tweeslachtigen toestand te doen ontstaan; maar evenvast besloten had, hieraan een einde te maken, en alsnu de hoop uitsprak, dat dit na broederlijk overleg en bij minnelijke schikking gelukken mocht. Men had drie jaren voor zich. Zelfs de mogelijkheid was dus niet uitgesloten geweest, beiden kerkeraden de gelegenheid te openen een afgevaardigde herwaarts te zenden, ten einde na voorbereiding de zaken mondeling te bespreken.

Uwe Commissie spreekt dit uit, niet om de houding van Deputaten af te keuren, maar om wel te doen uitkomen, dat beide Kerken terecht op de historische connexiteit van Kerk en Zending wijzen, en tevens om het begrijpelijk te maken, hoe, met name te Soerabaja, eene verbittering intrad, die, helaas, een nieuwe droeve bladzijde vult in de annalen onzer Zending. Dat dit te Soerabaja bedenkelijker uitviel dan te Batavia is niet onnatuurlijk. Immers te Soerabaja was de Kerk zooveel kleiner, en moest men wel begrijpen, dat overhaaste afscheiding van Zending en Kerk, niet alleen het voortbestaan der Kerk bedreigde, maar den zendeling, die feitelijk als predikant fungeerde, in zijn levenspositie aantastte. Dit heeft toen met name Br. Bolwijn verleid tot het aannemen van eene houding tegenover uwe Deputaten, en tot het voeren van eene correspondentie met hen, zoo klimmend brutaal en stuitend — er is geen zachter woord voor — dat uwe Commissie zijn brieven niet zonder toenemende verontwaardiging lezen kon, en ten volle begrijpt, hoe uwe Deputaten alle zelf beheersching behoefden, om hunnerzijds in hun correspondentie binnen de perken te blijven. Dat die perken niet overschreden werden zou uwe Commissie niet durven beweren. Met name acht zij onverdedigbaar, dat Deputaten, op een zeer gewichtige vraag hun gedaan, niet slechts, tot tweemaal toe ondervraagd niet geantwoord hebben, maar zelfs niet verklaarden, dat ze niet zouden antwoorden. Ze zwegen botweg. En al moet toegegeven, dat een scribent als Br. Bolwijn zijnerzijds alle recht verbeurd had, om aanspraak te maken op welwillende bejegening, uwe Commissie acht, dat dit toch Deputaten niet ontsloeg van Christelijke plichtsbetrachting. Welke reden er ook mocht bestaan, om niet te antwoorden, het zelfs niet zeggen dat men antwoorden ongeraden achtte, blijft h. i. onverdedigbaar. Iets waarop uwe Commissie nadruk legt, om eenerzijds recht te doen, maar om ook, juist na dit gezegd te hebben, te sterker en te beslister de correspondentie van Br. Bolwijn als onbehoorlijk en onvoegzaam en alle perken te buiten gaande te brandmerken. Zij geeft toe, dat bij de dasverre onzuivere positie beiderzijds licht verbittering kan opkomen; zij brengt in rekening, dat de impertinentiën van Br. Bolwijn niet op zichzelve staan, maar op één lijn liggen met andere onverkwikkelijkheden; zij is er niet blind voor, dat men, bezorgd voor zijne levenspositie, licht zichzelven vergeet; maar ook na dit alles in rekening te hebben gebracht, acht uwe Commissie het toch plicht, duidelijk uit te spreken, dat zoo geen zendeling aan zijn Deputaten schrijven mag. Gelukkig mag zij er bijvoegen, dat Br. Bolwijn dit nu zelve begint in te zien.

Na dit gezegd te hebben, houdt uwe Commissie u bij deze onverkwikkelijkheden niet langer op. Voor de Kerken heeft meer belang de vraag, wat alsnu te doen staat, om uit den onzuiveren in den zuiveren toestand te geraken. Hierbij nu acht uwe Commissie, dat uitgegaan moet worden van tweeërlei erkentenis: 1. dat onze Kerken de gevolgen van haar vroeger tweeslachtig handelen niet eenvoudig van zich kunnen schudden, om hare handen in onschuld te wasschen. Onze Kerken dragen er mede de verantwoordelijkheid voor, dat zij zelve dezen onzuiveren toestand in het leven hebben geroepen. Het denkbeeld nu om op den fatalen termijn van zes maanden de Kerken te Batavia en Soerabaja eenvoudig aan haar lot over te laten, onder beneficie van beroep op de hulp van Deputaten voor Binnenlandsche of Hulpbehoevende Kerken, acht uwe Commissie hiermede *niet* in overeenstemming. Gaarne onderstelt zij, dat deputaten voor de Zending dit voorstel dan ook niet *draconisch*, maar slechts in de veronderstelling indienden, dat zekere hulp aan die Kerken zou verzekerd worden. Het voorstel echter houdt dit *niet* in. Het snijdt beide Kerken eenvoudig af, onder toekenning van het recht, om zelve elders hulp te zoeken. En dit wel op eene wijze, die de Kerken bot zou doen vangen. Immers de hulpbehoevende Kerkekas mag geen cent geven aan Buitenlandsche Kerken, en is bovendien leeg, terwijl Buitenlandsche Deputaten op zulk ondersteld verzoek niet anders zouden kunnen antwoorden, dan dat zij zelfs geen Kas hebben. Uwe Commissie kan u dan ook niet adviseeren op dit voorstel in te gaan. Zelfs acht ze het voorstel van Utrecht, om het voorstel te handhaven, mits de termijn verlengd worde, zonder meer, niet verdedigbaar. Ze kan dit ook niet in de tweede plaats, overmits zij het tot openbaring komen op Java nabij ons zendingsveld van de ware Kerk Christi onder Europeanen, tegenover de vervalschte gouvernementskerk enz., in het wezenlijke belang der Zending acht, en alzoo oordeelt, dat wij de instandhouding van de Kerken te Batavia en te Soerabaja ook om der zendingswille moeten bevorderen, maar dan ook juist uit dat oogpunt die Kerken niet mogen laten kwijnen.

Uitgangspunt moet daarom naar het oordeel uwer Commissie zijn, dat we aan de Kerken te Batavia en te Soerabaja, die als vrucht van onzen arbeid ontstonden, al de eere van Kerken Christi gunnen en haar als zoodanig te gemoet treden. Niet zijdelings over den zendeling heen, maar rechtstreeks behooren onze Kerken met de kerkeraden dier Kerken in correspondentie te treden; als moederkerken behooren we deze Kerken te doen verstaan, dat de tijd gekomen is, om hare positie kerkrechterlijk zuiver te maken, en dat wel de jaren voorbij zijn, waarin ze geheel op ons leunen konden, maar dat we haar helpen willen, om tot zelfstandige positie te geraken.

Daartoe nu zal allereerst noodig zijn, dat deze Kerken hare positie tegenover het Indisch Gouvernement zuiver maken. Ze hebben zich, ongelukkigerwijze, geheel collegiaal, als vereeniging laten erkennen, en kunnen op dien voet uiteraard nooit door ons in ons kerkverband worden opgenomen. Bij de Regeering hier te lande zal daarom te onderzoeken zijn, op wat wijze dit gedane ongedaan en een betere positie kan verkregen worden. Dit zal men aan deze Kerken moeten berichten en vernemen of zij hiertoe bereid zijn. Is dit geschied, en verklaren deze beide Kerken alsdan met ons de Formulieren van eenigheid en de Kerkenordening te aanvaarden, en voorts ons kerkverband te zoeken, dan zal desgelijks te beslissen zijn, op wat wijze wij op zoo verren afstand dit verband oefenen kunnen en daarbij tevens voorstellen zijn te doen, op wat wijze wij aan deze Kerken bij wijze van overgang en afloopend, geldelijken steun verleenen kunnen. Deze handeling kan uiterst moeilijk door Deputaten voor de Zending verricht worden. Zij toch verkeeren hierbij in valsche positie, en van achteren bezien is het stellig een fout geweest, dat de Synode van Dordrecht dit van hen gevergd heeft. De Synode behoort naar het oordeel uwer Commissie deze onderhandelingen geheel van de schouders van uwe Zendingsdeputaten te nemen, en aan afzonderlijke Deputaten op te dragen, die in mandaat ontvangen, om met de kerkeraden van Batavia en Soerabaja in correspondentie te treden, in voege als voorschreven, om te zien, of men beiderzijds tot goede schikking geraken kan. Hunne voorstellen zal dan de volgende Synode, zoowat het kerkrechtelijke als het financieele aangaat, te onderzoeken en te beoordeelen hebben. En wel vloeit hieruit voort, dat de bestaande toestand dan nog voor drie jaren bestendigd wordt, maar uwe Commissie acht dit een last te zijn, die wij, boetende voor eigene vroegere verkeerdheid, dragen moeten. Zij acht daarom, dat het raadzaam is Br. Huysing voorshands in zijne positie als zendeling-leeraar te handhaven, in afwachting van hetgeen een volgende Synode besluiten zal. Slechts komt het haar geraden voor, de Kerk te Batavia aan het hirengen van geldelijke offers te gewennen, en van haar te verlangen, dat zij van 1 Januari 1897 af een zeker opklimmend bedrag jaarlijks bijeenbrenge, om voorts mede uit deze som te voldoen aan het verlangen, dat een helper voor den arbeid onder de Inlandsche bevolking worde aangesteld.

Minder gemakkelijk is het de zaak Soerabaja te regelen, nu Br. Bolwijn eigenmachtig herwaarts kwam, en de Kerk te Soerabaja dientengevolge op dit oogenblik van alle leiding verstoken is. Br. Bolwijn heeft, door eigenmachtig over te komen, eene pressie uitgeoefend, die niet te verschoonen is. Gesteld, dat een docent van de Theologische School een advies van vier doctoren aan Curatoren inzond, dat een verblijf van één jaar in het Zuiden voor zijn gezondheid noodzakelijk was, zouden dan Curatoren ooit gehouden zijn hem daarvoor, zeg een som van *f* 1000, te voldoen, indien hij naar het Zuiden toog zonder hunne voorafgaande goedkeuring? Natuurlijk niet. En daarom nu mag, bij alle deernis voor Br. Bolwijn's lijden, door de Kerken geen antecedent worden gesteld, alsof zij zulk eene eigenmachtige daad goedkeurden. Voegt men hier nu bij Br. Bolwijn's onbetamelijke correspondentie en het geschokt zijn van zijne gezondheid, dan wordt het de vraag, of het niet raadzaam zal zijn, Br. Bolwijn voorloopig op non-activiteit te stellen, hem een wachtgeld toe te kennen, en eerst als zijne gezondheid zich geheel herstellen mocht, nader over hem te beslissen. Zijne terugkeer naar Soerabaja schijnt in geen geval geraden, en de Kerk te Soerabaja zal zich moeten gewennen aan den nieuwen toestand, dia voor haar is ingetreden. Voorshands zal zij zich met wat men leeskerk noemt, moeten vergenoegen, en aan Br. Huysing zal kunnen worden opgedragen, eene enkele maal derwaarts te gaan, om de Sacramenten te bedienen. Is eenmaal de toestand dier Kerk geregeld, zoo zal men kunnen beproeven, of er een proponent te vinden is, die haar dienen wil, en onder toezicht van dezen, als Dienaar der Kerk, zal dan een Inlandsche helper onder de Inlandsche bevolking moeten werken, voor zoover deze geen Hollandsch verstaat, terwijl de bekeerde Inlanders, die deze taal verstaan, leden der Kerk kunnen worden.

Op grond van deze overwegingen stelt uwe Commissie u voor:

1°. Deputaten voor de Zending dank te zeggen voor hun genomen besogne; alsnu deze zaak van hun schouders af te nemen, en drie Deputaten ad hoc te benoemen, met mandaat om, in voege als boven is aangegeven, den staatsrechtelijken toestand van de Kerk van Batavia en Soerabaja in orde te brengen, over het kerkverband met onze Kerken met haar te correspondeeren, en zoo wat haar kerkelijken als financieelen band met onze Kerken aangaat, voorstellen te doen.

2°. Aan de kerkeraden van Batavia en Soerabaja van deze benoeming kennis te geven.

3°. Br. Huysing voorshands in zijne positie te handhaven, onder voorwaarde, dat de Kerk van Batavia van af den 1sten Januari 1897 jaarlijks een som bijeenbrenge, die met *f* 1200 begint, en jaarlijks twintig jaren lang met *f* 50 oploopen, en dat mede uit deze som een helper aan Br. Huysing worde toegevoegd.

4°. Aan den kerkeraad van Soerabaja te berichten, dat hij niet meer op den terugkeer van Br. Bolwijn rekenen moet, daar deze waarschijnlijk in geen geval naar Soerabaja zal terugkeeren, en de Kerken haar station te Soerabaja voorloopig niet zullen bezetten; dat de Kerk te Soerabaja zich derhalve voorloopig met leeskerk zal moeten behelpen, en dat wij genegen zijn Br. Huysing enkele malen tot haar te zenden voor de bediening van de Sacramenten. Alsmede dat eerst na finale regeling van haar staatsrechterlijke en kerkrechterlijke positie kan beproefd worden, om proponenten of Dienaren des Woords voor haren dienst op te roepen, in verband met hervatting van den arbeid onder de Inlanders door een helper, welke Zendingsarbeid dan niet van ons, maar geheel van de Kerk van Soerabaja zal uitgaan en onzerzijds slechts voor financieelen steun in aanmerking zal kunnen komen.

5°. In zake het geding Bolwijn uit te spreken dat het geheel zwijgen van Deputaten op een tweewerf herhaalde belangrijke vraag zeker niet is goed te keuren, maar dat Br. Bolwijn door zijn gansch onbetamelijke correspondentie elk recht verbeurd heeft deswege klacht in te dienen. Voorts te verklaren, dat Br. Bolwijn door zijn eigenmachtig overkomen naar Nederland eene daad verricht heeft, die de Kerken beslist afkeuren, en waarbij zij zich het recht voorbehouden, niet te vergoeden de zonder hun machtiging gemaakte kosten.

6°. Met het oog op zijn onbetamelijke correspondentie, zijn eigenmachtig overkomen, en zijn zwakke gezondheid, Br. Bolwijn te ontheffen van zijn dienst op hun station in de Kerk te Soerabaja, en hem op non-activiteit te stellen, met een voorloopig wachtgeld van *f* 800, en een gratificatie in eens van *f* 500, onder voorbehoud, om later al of niet te beschikken over zijn diensten.

7°. Deputaten *ad hoc* uit te noodigen aan deze beschikking zoo wat de Kerk te Batavia als de Brs. Huysing en Bolwijn betreft gevolg te geven.

8°. Deputaten *ad hoc* sub 1 genoemd te machtigen om, bijaldien de staatsrechterlijke en kerkrechterlijke positie van de Kerk te Soerabaja nog geruimen tijd vóór de eerstvolgende Synode gereed mocht komen, een voorloopig Kerkverband met haar aan te gaan, en haar een steun van *f* 1200 's jaars, telken jare met *f* 50 afloopende, te verzekeren.

En 9°. Van deze besluiten afschrift te zenden voor zooveel elk hun aangaat, aan de Kerkeraden te Batavia en te Soe abaja, en aan de zendelingen Huysing en Bolwijn.

De conclusiën ook van dit Rapport zijn door de Synode met algemeene stemmen aangenomen.

Uit de Pers.

In de *Geldersche Kerkbode* vonden we dit oordeel van onzen Zendings-director Donner over de gehouden Synode.

Waarde Vriend!

Wanneer tegenwoordig onze kerkeraadsvergaderingen nu en dan tot middernacht aanhouden, dan zegt men, gedachtig aan vorige tijden, «dat was nog een ouderwetsche vergadering," maar van de Synodale vergadering te Middelburg gehouden, die, met enkele tusschendagen, 4 weken heeft aangehouden, kan dit niet gezegd worden; want onze vroegere Synoden deden haar werk binnen 2, hoogstens binnen 3 weken af, zoodat de Synode van Middelburg wel een nieuwerwetsche mag genoemd worden.

Leg. M. Vr. de schuld hiervan niet op den wakkeren en waardigen Voorzitter, die in de eerste Zitting met instemming van de Vergadering, de onderwerpen van het Agendum en de onderscheidene gedrukte Rapporten onder verschillende Commissiën verdeelde, om de Synode met haar rapporten te dienen; die, zonder vergunning der Vergadering, aan de sprekers niet meer dan 2-maal over hetzelfde onderwerp het woord gaf; de leden, die van het onderwerp afdwaalden met bescheidenheid en ernst tot de orde riep, en wanneer bij enkele sprekers zich de sluisdeuren der welsprekendheid te wijd openden, die met zijn krachtige hand wist tegen te houden om den vloed der woorden in zijn vaart te stuiten.

Er kan evenwel niet over geklaagd worden, dat de leden in het algemeen zich aan dit euvel hebben schuldig gemaakt, en de enkelen die dit deden, wat in elke groote vergadering gebeurt — adres